Uuden talousajattelun keskuksen asiantuntijalausunto Valtioneuvoston selvityksiin E 8/2025 vp, E 15/2025 vp ja E 17/2025 vp.

Tiivistelmä

- EU-komission kilpailukykykompassi rakentaa Draghin kilpailukykyraportin pohjalle, mutta komissio ei esitä EU-rahoituksen merkittävää lisäämistä Draghin viime vuonna ehdottamalla tavalla.
- Komission suunnitelmien mukaan valtiontukisääntelyä puhtaan teollisuuden suhteen tullaan yksinkertaistamaan. Tämä viittaa siihen, että valtiontukikilpailu EU:ssa saattaa entisestään kiihtyä. Eurooppalaisen energiaintensiivisen ja autoteollisuuden kriisi lisää entisestään tukikilpailun kiihtymisen vaaraa.
- Sisämarkkinoiden fragmentoitumisen näkökulmasta EU-tason teollisuuspolitiikka on parempaa politiikkaa kuin kansallisten valtiontukien lisääntyminen.
- Puhtaan teollisuuden suhteen avoin kysymys on se, menevätkö EU-rahoitus ja valtiontuet teollisuuden vähähiilistämiseen ja vihreään teknologiaan vai energiaintensiivisen teollisuuden pelastamiseen.
- EU-komission pyrkimys liiallisen sääntelyn purkamiseksi on osin perusteltu, mutta sääntelyn purkamisen nimissä pyritään myös heikentämään sosiaalisia ja ympäristöstandardeja.
- Pyrkimykset kytkeä EU:n maiden julkiset hankinnat eurooppalaisen puolustusteollisuuden ja puhtaan teollisuuden kehittämiseen ovat kannettavia.

Asia: E 8/2025 vp Valtioneuvoston selvitys: Komission tiedonanto: kilpailukykykompassi EU:lle

EU-komission kilpailukykykompassi rakentaa sisällöllisesti Draghin kilpailukykyraportin ja Lettan sisämarkkinaraportin pohjalle. Draghin vaikutus on havaittavissa siinä, että komissio korostaa politiikkakoordinaation merkitystä teollisuuspolitiikassa ja sen sisällöllisiä painopisteitä ovat innovaatiot, puhdas teollisuus ja puolustus. Pyrkimyksenä on toisaalta vähentää liiallista sääntelyä talouskasvun edistämiseksi. Komissio keskustelee Lettan tapaan säästö- ja investointiunionin edistämisestä ja sisämarkkinoiden kehittämisestä.

Kilpailukykykompassi ei suosittele Draghin tapaan EU-tason investointien merkittävää lisäämistä. Tämän takia Bruegel-ajatuspajan Jeroen Zettelmeyer on kutsunut kilpailukykykompassia Draghiksi kengännauhabudjetilla[1]. Strategisten investointien ja teollisuuspolitiikan tavoitteiden saavuttamisen suhteen keskeiseen rooliin tulevat nousemaan jäsenmaiden panostukset ja erityisesti valtiontuet. Komission ideana on, että rajatut EU-investoinnit pystyisivät katalysoimaan liikkeelle yksityisiä investointeja.

On Suomen näkökulmasta kannatettavaa, että innovaatiokuilu suhteessa Yhdysvaltoihin ja Kiinaan on nostettu keskeiseksi kysymykseksi EU-komission kilpailukykyagendalla. EU-komission kaipaamat investoinnit murrosteknologioihin kohtaavat Suomen tutkimus- ja innovaatiopolitiikan sekä teollisuuspolitiikan painotusten kanssa. Suomen tulisi ajaa paitsi tki-hankkeiden korkean laadun korostamista, niin myös edistää tutkimus- kehittämis- ja innovaatiorahoituksen lisäämistä EU:n seuraavassa rahoituskehyksessä. Raportissaan EU:n kilpailukyvystä Mario Draghi ehdotti EU:n tki-rahoituksen kaksinkertaistamista.

Toinen keskeinen kysymys Euroopan ja Suomen innovatiivisuuden kannalta on EU:n pääomasijoitusmarkkinan kehitys, sillä EU:n rahoitusjärjestelmä on ollut pankkivetoinen. Euroopan investointipankin tekemän vertailun perusteella EU-yritysten viimeisen kymmenen vuoden aikana saamat pääomasijoitukset kalpenevat vertailussa Yhdysvaltojen ja Kiinan yritysten saamaan rahoitukseen[2]. EU-alueen venture capital -investoinnit olivat vuonna 2023 vain 20 prosenttia Yhdysvaltojen tasosta. Suomen venture capital -investoinnit olivat toisaalta EU-maiden kärkiluokkaa vuonna 2023[3].

Julkista pääomasijoitustoimintaa on syytä vahvistaa seuraavina vuosina, sillä esimerkiksi geopoliittiset jännitteet ja kasvuyritysten listautumisvaikeudet ovat hidastaneet yksityisiä pääomasijoituksia eurooppalaisiin start up ja kasvuyrityksiin. Suomen kannattaa tukea esityksiä, jotka pyrkivät vahvistamaan julkista pääomasijoitustoimintaa esimerkiksi Euroopan investointipankin alaisen Euroopan investointirahaston kautta.

EU:n painotus vähähiilistymisen ja kilpailukyvyn yhdistämisestä on Suomen talouskehityksen kannalta kannatettava, sillä suomalaiset yritykset ovat hyvissä lähtöasemissa puhtaan siirtymän investointien ja puhtaan teollisuuden kehityksen suhteen. Lisäksi parin viime vuoden aikana on kuultu vaatimuksia, että EU:n tulisi peruuttaa ilmastositoumuksistaan, joten EU:n tulee pitää kiinni ilmastotavoitteistaan.

Mahdollinen vaara EU:n ilmasto- ja energiapolitiikassa liittyy siihen, että toiminnan painopiste tulee olemaan liian vahvasti energiaintensiivisen teollisuuden hintojen

[1] Zettelmeyer, Jeroen. 2025. Draghi on a shoestring: the European Commission's Competitiveness Compass. Bruegel Analysis.
[2] European Investment Bank. 2025. The scale-up gap: Financial market constraints holding back innovative firms in the European Union. Economics – thematic studies.
[3] Pääomasijoittajat. 2024. Finnish companies lead European private equity statistics. https://paaomasijoittajat.fi/en/ajankohtaista/press-releases/27184/finnish-companies-lead-european-private-equity-statistics/.

kompensoimisessa eikä talouden vihreässä uudistamisessa. Energian korkea hinta ei ole yhtä keskeinen kysymys suomalaiselle teollisuudelle kuin esimerkiksi energian hintojen kanssa painivalle Saksan energiaintensiiviselle teollisuudelle. Suomessa on EU-vertailun perusteella tarjolla suhteessa edullista energiaa teollisuuden ja palvelusektorin tarpeisiin[4].

EU-komission suunnitelmat puolustushankintojen koordinoimiseksi ja puolustusteollisuuden tutkimus- ja kehittämistoiminnan vahvistamiseksi sekä konsolidoimiseksi ovat kannatettavia, sillä valtaosa EU-maiden 2020-luvun alkupuoliskon puolustushankinnoista meni yhdysvaltalaisille yrityksille. Euroopan huoltovarmuuden ja itsenäisen puolustuskyvyn kannalta on ensiarvoisen tärkeä kehittää vahvoja eurooppalaisia toimijoita puolustusteollisuuteen. Yhteistyön kautta voidaan estää se, että EU:ssa ei ole samoissa aseteknologioissa useita päällekkäisiä kansallisia hankkeita.

EU-komission pyrkimys vähentää turhaa säätelyä on osin perusteltu, mutta on tärkeä painottaa, että tällä hetkellä säätelyn vähentämisen nimissä pyritään myös alentamaan sosiaalisia ja ympäristöstandardeja. Käytännössä kiistat ovat koskeneet esimerkiksi yritysten kestävyysraportoinnin kustannuksia. Vastaavasti osa eurooppalaisesta autoteollisuudesta on lobannut esimerkiksi sen puolesta, että polttomoottoriautoja saisi myydä Euroopassa vuoden 2035 jälkeen[5], vaikka tämä saattaa hidastaa sähköautojen kehitystyötä ja kasvua Euroopassa. Kaiken sääntelyn joustavoittaminen ei edistä EU:n teollisuuden pitkän aikavälin kilpailukykyä. Sääntelyn vähentämistä tulisi tarkastella tapauskohtaisesti, mutta yleisenä politiikkaa ohjaavana periaatteena se on liian laaja.

Asia: E 15/2025 vp Valtioneuvoston selvitys: Komission tiedonanto: Puhtaan teollisuuden ohjelma

On Suomen kannalta ensiarvoisen tärkeää, että EU näkee kilpailukyvyn parantamisen ja ilmastonmuutoksen torjumisen toisiaan tukevina tavoitteina. EU sitoutuu puhtaan teollisuuden ohjelmassa edelleen ohjelmassa hiilineutraalisuuteen vuoteen 2050 mennessä ja tavoitteena on myös 90 prosentin kasvihuonekaasupäästöjen nettovähennys vuoteen 2040 mennessä. Puhtaan teollisuuden ohjelman painotukset olivat esillä myös Draghin raportissa ja kilpailukykykompassissa. Kriittisemmästä näkökulmasta voidaan esittää se kysymys, ovatko EU-tason investoinnit puhtaaseen siirtymään edelleen jäämässä riittämättömälle tasolle. Lisäksi sääntelyn vähentämisessä piilee se vaara, että sääntelyä vähennetään ilmastopoliittisten tavoitteiden vastaisesti.

[4] Statista. 2025. Electricity prices for non-household consumers in the European Union in 2023, by country and consumption band. https://www.statista.com/statistics/1046605/non-household-electricity-prices-european-union-country/.

[5] Engström, Mats. 2025. The EU's Competitiveness Compass needs funding and ambitious legislation to work

Käytännössä EU-komissio nimeää puhtaan teollisuuden kehityksen kannalta painopisteiksi kohtuuhintaisen energian, edelläkävijämarkkinoiden luomisen, rahoituksen, kiertotalouden ja pääsyn materiaaleihin, kansainväliset kumppanuudet ja osaamisen. Toisaalta toimenpiteitä halutaan kohdistaa sekä perinteiseen energiaintensiiviseen teollisuuteen että puhtaan teknologian kasvun edistämiseen.

Puhtaan teollisuuden rahoituksen kannalta on huomionarvoisaa EU-komission ehdotus 100 miljardin euron teollisuuden vähähiilistämispankista, joka kokoaisi yhteen Euroopan innovaationeuvoston, InvestEU:n ja päästökauppatulojen kautta saatavaa rahoitusta. On vaikea sanoa, kuinka paljon uutta EU-rahoitusta on tulossa, mutta EU-rahoitusta halutaan selkeästi kohdistaa teollisuuden päästöjen vähentämiseen. Toiveena on, että julkinen rahoitus saisi moninkertaisesti yksityistä rahoitusta liikkeelle.

Suomen kannalta on huomionarvoista, että kiertotalous ja kriittiset raaka-aineet nousevat keskeiseen asemaan EU-komission puhtaan teollisuuden agendalla. Suomessa on puhuttu kiertotaloudesta jo yli 10 vuotta ja Suomessa on vahvaa alan osaamista. Komission suunnitelmat liittyvät kriittisen raaka-aineiden asetuksen käytännön toteutukseen ja syventämiseen. Suomi on EU:ssa merkittävä kriittisten raaka-aineiden lähde ja tuottaja. Vuoden 2025 alussa Suomesta valittiin 6 kriittisten raaka-aineiden strategista projektia EU-komission toimesta[6].

Puhtaan teollisuuden ohjelman toteutuksessa keskeiseen rooliin tulevat nousemaan valtiontuet. Komission mukaan valtiontukien sääntelyä tullaan ”yksinkertaistamaan”. Käytännössä uusiutuvan energian, teollisuuden vähähiilistämisen, puhtaan teknologian ja ydinenergian tuet mainitaan komission ohjelmassa. Ydinenergian tukemisen suhteen EU-komissio viittaa teknologianeutraliteettiin, mikä on Suomen kannalta huomionarvoisa linjaus, sillä Suomessa kehitetään tällä hetkellä aktiivisesti pienydinvoimaa.

On keskeinen ja EU-komission tiedonannon perusteella myös avoin kysymys, missä määrin tukia tullaan suuntaamaan energiaintensiivisen teollisuuden energian hinnan subventoimiseen. Vaikka esimerkiksi Saksan viime vuosien merkittävän mittaluokan tuet energiaintensiiviselle teollisuudelle ovat olleet ymmärrettäviä teollisuuden alamäen pysäyttämisen näkökulmasta, se herättää aiheellisen kysymyksen siitä, onko EU:n teollisuuspolitiikan keskiössä uusien taloudellisten toimintojen tuki vai vanhojen teollisuudenalojen pelastaminen.

Strategiset julkiset hankinnat ovat nousseet viime vuosina esiin EU-komission kilpailukykyä, puhdasta siirtymää ja resilienssiä koskevassa ajattelussa. Pyrkimykset lisätä hintoihin liittymättömiä kriteerejä julkisiin hankintoihin edustaisivat askelta

[6] Valtioneuvosto. 2025. EU:n strategisen hankkeen asema kuudelle Suomessa sijaitsevalle hankkeelle. https://valtioneuvosto.fi/-/1410877/eu-n-strategisen-hankkeen-asema-kuudelle-suomessa-sijaitsevalle-hankkeelle.

oikeaan suuntaan. Yhdysvallat ja Kiina ovat käyttäneet julkisia hankintoja EU:ta ja EU-maita strategisemmalla tavalla taloudellisten ja yhteiskunnallisten tavoitteidensa edistämiseen.

Asia: E 17/2025 vp Valtioneuvoston selvitys: Komission tiedonanto: kohtuuhintaisen energian toimintasuunnitelma

Kohtuuhintaisen energian toimintasuunnitelma on osa komission puhtaan teollisuuden ohjelmaa. Toimintasuunnitelmassa pyrkimyksenä on alentaa energian hintaa EU:ssa sekä lyhyellä että keskipitkällä aikavälillä. Komission peruslähtökohta siitä, että vähähiilistäminen auttaa talouden toimialoja vähentämään energiakustannuksia ja että olisi syytä edistää energiajärjestelmien rajat ylittävää integraatiota, on oikea.

EU-komissio korostaa pitkäaikaisia PPA-sähkönostosopimuksia keskeisenä keinona luoda sähköntuottajille ja -kuluttajille ennustettavuutta. Euroopan investointipankki aiotaan kytkeä takaamaan PPA-sähkönostosopimuksia vaikeassa tilanteessa oleville yrityksille, joiden on ollut vaikea saada solmittua pitkäaikaisia sähkösopimuksia. Euroopan investointipankin rooli erilaisten EU-pyrkimysten toteuttajana laajenee jatkuvasti, sillä EU:n budjetti on pysytellyt suhteellisen pienenä.

EU-komissio suosittelee laskemaan energiaveroja EU:n mahdollistamille minimitasolle, mutta komissio ei suosittele hiiliverojen alentamista[7]. Koska valtaosa EU-maista joutuu sopeuttamaan julkista talouttaan EU:n uusien finanssipolitiikan sääntöjen myötä, niin EU-maiden olisi kiristettävä muita veroja, mikäli energiaveroja halutaan alentaa. Suomen kanta siitä, että energian hintoja voitaisiin kompensoida tehokkaammin muilla instrumenteilla kuin verotuksen alentamisen kautta on perusteltu.

EU-komissio pyrkii yksinkertaistamaan uusiutuvan energian hankkeiden luvitusta ja nopeuttamaan hankehakemusten käsittelyaikoja. Kuten laajemminkin EU-komission sääntelyn vähentämiseen tähtäävässä asialistassa, käytännön toteutus nousee keskeiseksi kysymykseksi. Kriitikot ovat nostaneet esiin, löydetäänkö sääntelyssä oikea tasapaino uusiutuvan energian edistämisen ja luontoarvojen välillä[8]. Käsittelyaikojen suhteen keskeisessä roolissa ovat käytännössä kansalliset viranomaiset, joten EU:n mahdollisuudet vaikuttaa hankkeiden nopeaan läpimenoon ovat rajalliset.

[7] Think Europa. 2025. Explainer: The Affordable Energy Action Plan – Powering Europe's Competitiveness. https://thinkeuropa.dk/explainer/2025-02-explainer-the-affordable-energy-action-plan-powering-europes-competitiveness.
[8] Gurreck, Matti. 2025. Simplification or deregulation? Evaluating the EU's Clean Industrial Deal and Action Plan for Affordable Energy. https://sites.uef.fi/cceel/simplification-or-deregulation-evaluating-the-eus-clean-industrial-deal-and-action-plan-for-affordable-energy/.

Lisätiedot:

Antti Alaja
Asiantuntija
Uuden talousajattelun keskus
040 1952 041, antti.alaja@utak.fi